

lőt is) nem akar szembenézni azzal a ténnyel, hogy a két fivér, Miklós és Móric között jóvátehetetlen szerelmi konfliktus húzódik. Mamika szemérmes meséjéből, illetve az elbeszélő kihagyásos interpretációjából az a – kissé melodramatikus – történet bontakozik ki, miszerint az apa saját édesbátyja kikapós szeretőjét vette el feleségül, s a házasságukból született gyermek, Janka – akinek (azaz féltéstvérüknek) a létezéséről a két lány sokáig nem is tud, s csak tizenegynéhány éves korukban találkoznak először – sem az ő, hanem Móric gyermeke.

Az a traumaelbeszélés, amely a regény keletkezésének autentikus környezetében a megértés eredményét válthatja ki (a német olvasó számára érhetővé válik, hogy milyen traumák hajtják idegenbe, többek között Svájcba is az ex-jugoszláv térség polgárait), számunkra közhelyszerűvé hivatkozott, s a *Galambok roppannak föl*-ben eléggé kidolgozatlan történetzsalát hozott léte. A második világháború utáni, az új hatalom konstituálódásával bekövetkezett beszolgáltatások „bajusztépés”-sel metaforizált képe ugyanis elcsépelte alakzataiban van jelen ebben az új svájci regényben; semmilyen egyedítő jelentést nem tartalmaz, hiszen e térségben nincsen olyan, a múlt század hatvanas éveiben (mint a regényíró és az elbeszélő) született ember, akinek földműves nagyapja ne élte volna át a bajusztépés fájdalmát, illetve ne ült volna a beszolgáltatások miatt Tito valamelyik börtönében, s ezáltal a történetnek sokkal eredetibb, árnyaltabb, valóságosabb képe ismert számunkra mind az élőbeszéd, mind az irodalmi reprezentáció formáiból. Különösen hiteltelen és felületlen szólammá válik a regényben a partizánok elkövette, több tízezer áldozatot követelő megtorlások története, hiszen erről mondja Mamika a regényben, hogy „nem emlékszem pontosan, mikor volt, 1945-ben vagy 1946-ban, amikor a Lajost meg sokakat másokat, akik a fasisztákkal szimpatizáltak, agyonlőtték a folyóparton a kommunisták” (223). Ilyent nem mond egy vajdasági, az eseményekről személyes átéltéssel rendelkező asszony, de még egy ma élő fiatal sem, mert akkora tragédiája az itteni magyarságnak, hogy mindenki tudja róla, sohasem felejt el, miszerint 1944–1945-ben zajlottak ezek a véres események, főleg 1944 novemberében és decemberében. S azt sem mondja, hogy azokat lőtték agyon, akik „a fasisztákkal szimpatizáltak”, mert nem csak, sőt többnyire nem azokat lőtték agyon, hanem a teljesen ártatlan, védtelen lakosságot, akik úgy vélték, semmit sem vétettek, tehát menekülniük sem kell. Természetesen korántsem várom el, hogy egy svájci német regény hitelesen tárja fel az 1944-es délvideki megtorlások történetét, de ha már csak egyetlen mondat erejéig is reflektál rá, vegyen magának szerzője annyi fáradságot, hogy legalább pontatlan és az eseményeket visszfényben bemutató mondatokat ne írjon le. Annál is inkább, mivel a rendszerváltás óta a tudományos kutatások igen nagy kiterjedésben vizsgálják és tárják fel az időszak történéseit, másrészt a vajdasági magyar irodalom is értékes alkotások formájában tematizálta ezeket az eseményeket, gondoljunk csak Gion Nándor vagy Végel László regényeire. S miért ne lehetne elvárásunk, hogy egy regényíró, még ha ténylegesen nem is tartozik egy kisebbségi irodalmi reprezentációhoz (esetünkben a vajdasági magyar irodalomhoz), ám ha közvetetten (a megjelenített tartalmak révén) kötődik hozzá, vagy reflektál rá valamilyen formában, akkor akár elemi szinten is, de tájékozódjék jelenségeiről. Hasonló érzésünk lehet az 1990-es évek balkáni háborúiról alkotott képről, amelyet a Dalibor-szerelem regénybe iktatott, vékonyka és suta története képvisel, amely azonban epizódyszerű, s úgy hat, mintha egy amerikai háborús film kulisszáit és jeleneteit vette volna kölcsön.

Kisebbségi polémiára készítette a recepciót a szerző nevének írásmódja. Voltak, főleg a laikus közönség, akik simán átírták Magyarra, azaz Nagy Abonyi Melindára. Egyik vajdasági hetilap újságírója „tiltakozó attitűd”-öt magyarázott bele; ezek szerint az író épp azzal tiltakozik a volt szocialista gyakorlat ellen, hogy meghagyta elferdített nevének írásmódját. Természetesen bárkinek, így Melinda Nagy Abonjinak is joga van arra, hogy nevének azt az alakját használja, amellyel azonosult vagy azonosulni tud. Alapvető személyiségi kérdés. Paradoxona viszont, hogy épp ahhoz a hatalmi gyakorlathoz lojalis, amely ellen regénye is tiltakozik, s amely megfosztotta a térségi magyar (illetve más kisebbségi) embereket saját nevüktől.

A szabadság foglyai

Fenyvesi Ottó: *A szabadság foglyai*. Művészetek Háza, Veszprém, 2014

Bakonyi István

Esszék, képek, tordalékok, törtélesek. Ezek az alcím szavai. Jelzik, hogy ez egy nagyon komplex könyv. Persze ez Fenyvesi Ottótól nem szokatlan, hogy csak 2009-es, Némely részletek c. kötetére emlékeztessenek. Ott pl. a naplónak volt különleges szerepe. Itt és most inkább az esszé-kán más műfajú írás is. Miniportrék éppúgy, mint a publicisztika legjobb jegyeit is fölmutató kísérletek.

Az összetettség természetesen a testvérműzsákát is jelzi. Hiszen szerzőnk nemcsak író és költő (ez év tavasza óta József Attila-díjjal elismerve), hanem képzőművész (lásd kollázsai) és a zenében, főleg a rock and rollban, valamint a punkban járatos „elmélet- és gyakorlatíró” is. Így lesz teljessé alkotói személyisége, eddigi életműve. És élete is, amit meghatároztak a történelmi tények. A délvideki származás, Tito Jugoszláviájának bonyolult, a kultúra szabadságát is viszonylagosan biztosító, soknemzetiségű világa, majd a szörnyű háború kitörésekor az áttelepülés Veszprémbe. És talán a legfontosabb: a vajdasági és az összmagyar irodalmi életben kivételes értéket jelentő, hajdani folyóiratban, az Új Symposionban betöltött szerepe.

„Fenyvesi Ottó könyve a múlt tapasztalatainak összegzése, ugyanis az emberi lét a nyomtalan eltűnés és a megőrzés között lebeg.” – olvassuk a fülszövegben. Ha ez így van, akkor valóban fontosak azok a tettek, amelyek jellemzik szerzőnket. S e tapasztalatok a művészettel, a közgondolkodással épp úgy kapcsolatosak, mint a politikával és a történelemmel. És persze a hajdantól ifjúság lendületével, az avantgárd mindent elsöprő energiájával. Ám, ahogy Orcsik Rolandnak adott, kötetzáró interjújában mondja: „A társadalmi gyakorlat szempontjából ma már inkább konzervatív vagyok, bár szellemi-művészi síkon anarchista maradtam.” Ellentmondás lenne ez? Aligha. Inkább nevezném normális hozzáállásnak.

Tapasztalat, emlék pedig van elég. És írónk az eltűnt idő nyomába ered lépésről-lépésre. Sőt, van úgy, hogy az eltűnt barát, jelesül Sziveri János nyomába... Közben alapfogalma a szabadság. Amit meg lehetett még a diktatúra keretein belül is, hiszen Jugoszlávia mégiscsak egyfajta sziget lehetett ebben a tekintetben is a szocialista világban. Természetesen a keretek között, hiszen pl. a fent jelzett folyóiratnak azért megvolt a baja a rendszerrel. (Miként mifelénk is, mondjuk a Tiszatájnak, a régi Mozgó Világnak vagy éppen az Új Forrásnak.) A megidézett kortársak és barátok is hasonló eszmények szerint éltek vagy élnek: Tolnai Ottó, Ladik Katalin, Végel László, Sziveri János, Zalán Tibor, Fehér Ferenc és mások. Rangos névsor, csupa jeles, korszakalkotó szerző. A műfajok sajátosságaiból következik, hogy Fenyvesi hangja szubjektív, érthetően elfogult. Ám mindez nem gátolja értékítéletét és elemzőképességét. Van benne némi nosztalgia is, hiszen a letűnt korszak irodalma, zenéje és képzőművészete egy életre meghatározta létezését.

Igencsak meggyőző az a vallomás, ami Tolnai Ottóról szól. Többek között ilyen mondatokkal: „Nehéz róla írni. Műveinek olvasása különös élvezet, mint az úszás, a búvárkodás vagy az ejtőernyőzés. Izgalom, reszketés, lúdbörzés. Jó és hálás nyersanyag.” Egyértelmű és világos mondatok. Mögöttük ott húzódik meg a szeretet. Az sem mellékes, hogy a hagyomány és az újítás együttes erejét hangsúlyozza, különös tekintettel az avantgárd frissítő erejére. Másutt arról is olvasha-

tunk, hogy ez a megújulási törekvés a vajdaságiak körében meghatározóbb, mint az anyaországiak esetében. Ez utóbbira jellemző az „újholdas” finomság, amíg a délvideken a nyersebb, szókimondóbb hangnem.

az emlékezés azért is, mert szól az ifjúságról és a művészi szabadságról. Szó esik a kamaszkor legszebb melleiről és a kortárs szerb és magyar irodalom jellegzetességeiről.

A kötet címadó írás pedig fontos eszmefuttatást tartalmaz a rock and roll és a punk történetéről, a szubkultúra jelentőségéről. Fenyvesi Ottó tájékozottsága és szenvedélye lenyűgözi az olvasót. A személyes vonzódás, a sok értő és tömör értékelés hitelesíti művét. A vendégközvegek szervesen épülnek be szövegébe, és korrekt a felhasznált folyóiratok megjelölése is. Szorosan kapcsolódik mindehhez az az írás, amelyben megismerhetjük a Ramones nevű híres punk-együttest, és legfőképpen a magyar származású, Erdélyi Tamásként megszületett zenészt és társait. Beleélhetjük magunkat ebbe a sajátos, lázadó világba, a megalakulásokat nem ismerő, és gyakran önpusztító szellemiségbe.

Fenyvesi Ottó szellemisége, élet-története, kultúrája, emberi magatartása pedig a már említett Orcsik-interjú 24 kérdéséből és az arra adott válaszokból, már-már a teljesség igényével áll elénk. Az alaposan felkészült kérdező jól készítette elő a gondolatok folyamát, és sokat segített alanyának. Értékes befejező mondatai így szólnak: „Érdekelnek a sajátos emberi sorsok, de a hétköznapi fragmentumai is. Figyelemmel kísérem a „szép, új világ” alakulását, különösen a szubkultúrák, az értelem kicsi szigetei, a szépirodalom lehetőségei és a Tisza-virágzás érdekelnék.” Bizony, igaz, hogy csak a mi Tiszánk virágzik...

Irodalmunk, és benne Fenyvesi Ottó életműve azonban egyáltalán nem kérészetlenség!

FENYVESI OTTÓ A szabadság foglyai

Ősz

Simonfi István

*Szivacsban élsz
kő a nedved
tetten értél
hogyan szeretlek*

*Az éjszakai lovast
kinevetted
szivacsban élsz
kő a nedved*

*Tetten értél
hogyan szeretlek
az éjszakai lovast
kinevetted*

*Szivacsban élsz
kő a nedved
tetten értél
hogyan szeretlek*

*Tetten értél
hogyan szeretlek
az éjszakai lovast
kinevetted*

*Az éjszakai lovast
kinevetted
szivacsban élsz
kő a nedved*